

9. समासाः

अभ्यासः

प्रश्न 1. प्रदत्तपदानां विग्रहं कृत्वा समासनाम लिखत-

समस्तपदम्	विग्रहः	नाम
विद्यालयः	विद्यायाः आलयः	तत्पुरुषः
i. सप्तर्षिः		
ii. खलसज्जनौ		
iii. गृहोद्याने		
iv. विभवहीनाः		
v. चतुर्भुजम्		
vi. पत्रपुष्पे		
vii. लौहघटिता		
viii. खगोत्तमः		
ix. सुखदुःखे		
x. त्रिलोकी		

उत्तराणि:

(i) सप्तर्षिः	सप्तानाम् ऋषीणाम् समाहारः	(द्विगुः)
(ii) खलसज्जनौ	खलः च सज्जनः च	(द्वंद्व)
(iii) गृहोद्याने	गृहस्य उद्याने	(षष्ठी तत्पुरुषः)
(iv) विभवहीनाः	विभवैः हीनाः	(तृतीया तत्पुरुषः)
(v) चतुर्भुजम्	चतुर्णाम् भुजानाम् समाहारः	(द्विगुः)
(vi) पत्रपुष्पे	पत्रम् च पुष्पम् च	(द्वन्द्वः)
(vii) लौहघटिता	लौहेन घटिता	(तृतीया तत्पुरुषः)
(viii) खगोत्तमः	खगेषु उत्तमः	(सप्तमी तत्पुरुषः)
(ix) सुखदुःखे	सुखम् च दुःखम् च	(द्वन्द्वः)
(x) त्रिलोकी	त्रयाणाम् लोकानाम् समाहारः	(द्विगुः)

प्रश्न 2. प्रदत्तपदानां समासं कृत्वा समासनाम लिखत-

विग्रहः	समस्तपदम्	नाम
कुसुमानाम् अवलिः	कुसुमावलिः	तत्पुरुषः
i. सप्तानां पदानां समाहारः		
ii. परेषाम् उपकारः		
iii. रामः च लक्ष्मणः च		
iv. न पेयम्		
v. धर्मः च अर्थः च		
vi. कामः च मोक्षः च		
vii. पञ्चानां वटानां समाहारः		
viii. मातुः गृहे		
ix. न इष्टम्		
x. त्रयाणां भुवनानां समाहारः		
xi. लाभः च अलाभः च		

उत्तराणि:

(i) सप्तानां पदानां समाहारः	सप्तपदम्	द्विगुः
(ii) परेषाम् उपकारः	परोपकारः	षष्ठी तत्पुरुषः
(iii) रामः च लक्ष्मणः च	रामलक्ष्मणौ	द्वन्द्वः
(iv) न पेयम्	अपेयम्	नञ् तत्पुरुषः
(v) धर्मः च अर्थः च	धर्माथौ	द्वन्द्वः
(vi) कामः च मोक्षः च	काममोक्षौ	द्वन्द्वः
(vii) पञ्चानां वटानां समाहारः	पञ्चवटी	द्विगुः
(viii) मातुः गृहे	मातृगृहे	षष्ठी तत्पुरुषः
(ix) न इष्टम्	अनिष्टम्	नञ् तत्पुरुषः
(x) त्रयाणां भुवनानां समाहारः	त्रिभुवनम्	द्विगुः
(xi) लाभः च अलाभः च	लाभालाभौ	द्वन्द्वः

